

Дэлгэрэнгүй танилцуулга

Ажиллах хүчний шилжилт хөдөлгөөний тухай хуульд нэмэлт, өөрчлөлт оруулах тухай хуулийн төслийн талаар

Монгол Улсын Их Хурлын 2021 оны 12 дугаар сарын 30-ны өдрийн “Шинэ сэргэлтийн бодлого батлах тухай” 106 дугаар тогтоолын 2 дугаар хавсралтаар баталсан “Шинэ сэргэлтийн бодлого”-ыг хэрэгжүүлэх эхний үе шатны үйл ажиллагааны хөтөлбөрийн 6.3.5-д “Хувийн хэвшлийн гадаадаас авах ажиллах хүчний тоонд хязгаарлалт тогтоохгүй байх, хууль тогтоомжийн дагуу ногдуулах ажлын байрны төлбөрийг 50 хувиар хөнгөлөх” гэж заасан.

УИХ-ын 2021 оны 106 дугаар тогтоол нь Ажиллах хүчний шилжилт хөдөлгөөний тухай хууль /шинэчилсэн найруулга/ мөрдөгдөж эхлэхээс өмнө батлагдсан тул ажлын байрны төлбөрийг 50 хувь хөнгөлөх зохицуулалтыг хуульд тусгах зайлшгүй шаардлага үүсэж 2023 оны 01 дүгээр сарын 20-ны өдөр УИХ-ын нэгдсэн чуулганаар хэлэлцэж хуульд нэмэлт, өөрчлөлт оруулсан.

Мөн “Шинэ сэргэлтийн бодлого”-ийг хэрэгжүүлэх эхний үе шатны үйл ажиллагааны хөтөлбөрийн хүрэх үр дүнг тодорхойлохдоо Боомт, Эрчим хүч, Аж үйлдвэр, Хот, хөдөө, Ногоон хөгжил, Төрийн бүтээмжийн сэргэлтийн бодлого, зорилтын хүрээнд туссан бүтээн байгуулалтын төсөл, арга хэмжээнүүдийг хэрэгжүүлэхэд дотоодоос хангах бололцоогүй байгаа ажиллах хүчийг гадаадаас авах боломжийг бүрдүүлсэн байхаар туссан.

Гадаад ажилтны ажлын байрны төлбөрийг зарим салбарт чөлөөлөхтэй холбоотойгоор Засгийн газрын 2023 оны 45 дугаар тэмдэглэлээр Ажиллах хүчний шилжилт хөдөлгөөний тухай хуульд нэмэлт, өөрчлөлт оруулах тухай хуулийн төслийг боловсруулж, Засгийн газрын хуралдаанаар хэлэлцүүлэхийг Хөдөлмөр, нийгмийн хамгааллын сайдад даалгасан.

Иймд дээр дурдсан үндэслэл, шаардлагын дагуу Ажиллах хүчний шилжилт хөдөлгөөний тухай хуульд нэмэлт, өөрчлөлт оруулах тухай хуулийн төслийг боловсрууллаа.

Хуулийн төсөл батлагдсанаар гадаад ажилтан авч ажиллуулах ашигт малтмал, газрын тосны салбараас бусад салбарт үйл ажиллагаа явуулж байгаа аж ахуйн нэгж байгууллага, хөрөнгө оруулагчид хөдөлмөр эрхлэлтийг дэмжих санд төлөх ажлын байрны төлбөрөөс хөнгөлүүлж, чөлөөлөгдөж, зардал хэмнэгдэх, ажиллах хүчний хомсдолоос богино хугацаанд гарах, бизнес эрхлэлт, эдийн засгийн үр ашгийг нэмэгдүүлэх, стратегийн ач холбогдол бүхий дэд бүтэц, үйлдвэрлэлийн бүтээн байгуулалтыг эрчимжүүлж, хөгжлийн төслийг хэрэгжүүлэхэд чухал ач холбогдолтой юм.

1. Хуулийн төслийн 1 дүгээр зүйлд: Ажиллах хүчний шилжилт хөдөлгөөний тухай хуулийн 32 дугаар зүйлд “32.7.Эдийн засгийн өсөлт, бүтээн байгуулалт, салбарын бодлого, дотоодын ажиллах хүчний хомсдол зэргийг харгалзан ашигт малтмал, газрын тосны салбараас бусад салбарт ажиллах гадаад ажилтны ажлын байрны төлбөрийг Засгийн газар хөнгөлж, чөлөөлж болно.” гэсэн шинэ заалтыг нэмсэн.

Монгол Улсын хөдөлмөрийн зах зээлийн дунд хугацааны эрэлт, нийлүүлэлтийн таамаглалын судалгаагаар Монгол Улс 2028 он хүртэл хүн амын насны бүтцээс хамааран ажиллах хүчний хомсдолтой байх үр дүн гарсан.

Тус яамны харьяа Хөдөлмөр, нийгмийн хамгааллын сургалт, үнэлгээ, судалгааны институтын “Хөдөлмөрийн зах зээлийн богино хугацааны эрэлтийн барометрийн судалгаа”-аар 2023 онд аж ахуйн нэгж, байгууллагуудын 26.3 хувь нь ажиллах хүчний хомсдолд орж, шаардлагатай ажилтанг авч ажиллуулж чадаагүй нь

судлагдсан. Тус институтээс 2015-2023 оны хугацаанд жил бүр хийж гүйцэтгэсэн “Барометрийн судалгаа”-ны үр дүнг нэгтгэн дүн шинжилгээ хийж хөдөлмөрийн зах зээлийн эрэлтийн дунд, урт хугацааны чиг хандлагыг таамаглан тооцсон.

Энэхүү таамаглалаар 2025 онд хөдөлмөрийн зах зээлд 1.319,0 мянган хүн ажил хөдөлмөр эрхлэх бөгөөд эдийн засгийн өсөлт 4.9 хувийн өсөлттэй байхын тулд 1.407,0 мянган ажиллагч, 7.2 хувийн өсөлттэй байхын тулд 1.420,0 мянган ажиллагч хэрэгцээтэй. Энэ нь 88.0-101.0 мянган ажиллагч хөдөлмөрийн зах зээлд нэмж нийлүүлэх шаардлагатай болохыг харуулж байгаа юм. Мөн уг үзүүлэлт нь 2028 онд 108.0-135.5 мянга, 2035 он гэхэд 159.0-228.0 мянга байхаар байна.

Мөн түүнчлэн Монгол Улсын Засгийн газраас хэрэгжүүлж байгаа Шинэ сэргэлтийн бодлого, улс орны хэмжээнд хэрэгжих томоохон төсөл, хөтөлбөрүүдийн хүрээнд 2025 он хүртэл нийт 285.0 мянган ажлын байр бий болох урьдчилсан тооцоолол гарснаас 140.0 гаруй мянга нь бүтээн байгуулалтын үед буюу ойрын хугацаанд бий болохоор байна.

Монгол Улсад хөдөлмөр эрхлэх зөвшөөрлийн дагуу 2017 онд 11.1 мянга, 2018 онд 10.2 мянга, 2019 онд 10.3 мянган гадаад ажилтан хөдөлмөр эрхэлж байсан бол ковидын нөхцөл байдлаас шалтгаалан энэ тоо 2020-2021 онуудад буурч, 2020 онд 3.8 мянга, 2021 онд 5.3 мянга байсан бол эдийн засаг сэргэж, аж ахуйн нэгж, байгууллагуудын үйл ажиллагаа өргөжсөнөөр 2022 онд 10.8 мянга, 2023 онд 19.6 мянган гадаад ажилтан тус тус хөдөлмөр эрхэлсэн байна. Харин 2024 оны эхний 9 сарын байдлаар гадаадын 106 улсын 17831 иргэн ажил, хөдөлмөр эрхэлж байна. Энэ нь өмнөх оны мөн үеэс 5608 хүнээр буюу 45.8 хувиар нэмэгдсэн.

Дээрх нөхцөл байдалтай холбогдуулж хөдөлмөрийн зах зээл дэх ажиллах хүчний хомсдолыг нөхөх зорилгоор гадаадын иргэдийг Монгол Улсад хөдөлмөр эрхлүүлэхэд уян хатан бодлого баримталж байна.

Тухайлбал гадаадын ажилтан авах бодлогод эдийн засгийн үйл ажиллагааны бүтээмж өндөртэй уул уурхай, олборлолт, мэдээлэл холбоо, санхүү даатгал, үл хөдлөх хөрөнгийн үйл ажиллагааны салбаруудад гадаад ажилтны тоо, хувь хэмжээг хязгаартай тогтоох, улмаар дотоодын ажиллах хүчнийг эдгээр салбарт түлхүү ажиллуулах нь зүйтэй байна. Харин барилга, эрчим хүч, боловсруулах үйлдвэрлэл зэрэг бүтээн байгуулалтын салбаруудад гадаад ажилтны тоо, хувь хэмжээг хязгаарлалтгүй тогтоож, ажлын байрны төлбөрийг хөнгөлөх, чөлөөлөх асуудлыг Засгийн газар тогтоож өгөх нь зүйтэй байна.

Иймд ашигт малтмал, газрын тосны салбараас бусад салбарт ажиллах гадаад ажилтныг ажлын байрны төлбөрөөс хөнгөлөх, чөлөөлөх асуудлыг эдийн засаг, бүтээн байгуулалтын бодлого, чиглэлийг харгалзан Засгийн газар тогтоохоор шинэ хэсэг нэмэхээр тусгасан.

2. Хуулийн төслийн 2 дугаар зүйлд: Ажиллах хүчний шилжилт хөдөлгөөний тухай хуулийн 32 дугаар зүйлийн 32.4 дэх хэсгийг “32.4.Засгийн газрын шугамаар авсан гадаадын хөнгөлөлттэй зээл, буцалтгүй тусламжийн хүрээнд ашигт малтмал, газрын тосны салбарт төсөл, хөтөлбөр хэрэгжүүлэхэд гадаад ажилтан ажиллуулах тохиолдолд Засгийн газар ажлын байрны төлбөрөөс хөнгөлж, чөлөөлж болно.” гэж өөрчлөн найруулсан.

Ажиллах хүчний шилжилт хөдөлгөөний тухай хуулийн 32 дугаар зүйлд “32.7.Эдийн засгийн өсөлт, бүтээн байгуулалт, салбарын бодлого, дотоодын ажиллах хүчний хомсдол зэргийг харгалзан ашигт малтмал, газрын тосны салбараас бусад салбарт ажиллах гадаад ажилтны ажлын байрны төлбөрийг Засгийн газар хөнгөлж, чөлөөлж болно.” гэж нэмж тусгасан.

Дээрх хуулийн төслийн 32.7 дахь нэмсэн хэсэгт тусгагдаагүй Засгийн газрын шугамаар авсан гадаадын хөнгөлөлттэй зээл, буцалтгүй тусламжийн хүрээнд ашигт малтмал, газрын тосны салбарт үйл ажиллагаа явуулж буй аж ахуйн нэгж,

байгууллагын гадаад ажилтныг ажлын байрны төлбөрөөс хөнгөлж, чөлөөлөхөөр өөрчлөн найруулж тусгасан зохицуулалт юм.

3. Хуулийн төслийн 3 дугаар зүйлд Ажиллах хүчний шилжилт хөдөлгөөний тухай хуулийн 8 дугаар зүйлийн 8.1.4 дэх заалтын, 10 дугаар зүйлийн 10.1.4 дэх заалтын, 23 дугаар зүйлийн 23.5.6 дахь заалтын “тодорхойлолт” гэснийг “цахим лавлагаа” гэж, 22 дугаар зүйлийн 22.1 дэх хэсгийн “10 дугаар” гэснийг “12 дугаар” гэж, 32 дугаар зүйлийн 32.7 дахь хэсгийн дугаарыг “32.8” гэж, 32.8 дахь хэсгийн дугаарыг “32.9” гэж, 32.9 дэх хэсгийн дугаарыг “32.10” гэж тус тус өөрчлөхөөр тусгасан.

Нийтийн мэдээллийн ил тод байдлын тухай хуулийн 5 дугаар зүйлийн 5.1.7-д “нийтийн мэдээлэл хариуцагч нь өөрт байгаа, эсхүл нийтийн мэдээллийн дэд бүтцийг ашиглан олж авах, солилцох боломжтой мэдээллийг хүн, хуулийн этгээдээс шаардахгүй байх.” гэж заасны дагуу Ажиллах хүчний шилжилт хөдөлгөөний тухай хуулиар хуулийн этгээдээс бичгээр шаарддаг нийгмийн даатгалын шимтгэл төлөлтийн тодорхойлолт болон нийгмийн даатгалын шимтгэлийн өргүй тухай тодорхойлолтыг мэдээлэл хариуцагч төрийн байгууллага хооронд цахимаар солилцох боломжийг бүрдүүлэх зорилгоор цаасан лавлагааг “цахим лавлагаа” болгон өөрчлөлт оруулсан.

Гадаад ажилтны тоо, хувь хэмжээг тогтоох асуудал нь цаг хугацааны хувьд төсөв батлагдсаны дараа буюу ирэх оны төсвийн хөрөнгө оруулалт тодорхой болсны дараа шийдвэрлэх нь илүү зохимжтой байгаа тул уг тоо, хувь хэмжээг жил бүрийн 12 дугаар сарын 01-ний өдрийн дотор батлах өөрчлөлт оруулахаар тусгасан.

Ажиллах хүчний шилжилт хөдөлгөөний тухай хуульд нэмэлт, өөрчлөлт оруулах тухай хуулийн төслийн 1 дүгээр зүйлд “Эдийн засгийн өсөлт, бүтээн байгуулалт, салбарын бодлого, дотоодын ажиллах хүчний хомсдол зэргийг харгалзан ашигт малтмал, газрын тосны салбараас бусад салбарт ажиллах гадаад ажилтны ажлын байрны төлбөрийг Засгийн газар хөнгөлж, чөлөөлж болно.” гэсэн зохицуулалтыг дээрх хуулийн 32 дугаар зүйлд 32.7 гэсэн хэсэг болгон шинээр оруулахаар тусгасан.

Энэхүү зохицуулалтыг тусгасантай холбоотойгоор Ажиллах хүчний шилжилт хөдөлгөөний тухай хуулийн 32.7, 32.8, 32.9 гэсэн хэсгийн дугаарыг 32.8, 32.9, 32.10 гэж өөрчлөх зохицуулалтыг оруулсан болно.

4. Хуулийн төслийн 4 дүгээр зүйлд Ажиллах хүчний шилжилт хөдөлгөөний тухай хуулийн 9 дүгээр зүйлийн 9.9 дэх хэсэг, 23 дугаар зүйлийн 23.10 дахь хэсгийн “Цахим системээр зөвшөөрлийн үйлчилгээ үзүүлэх, цахим системийг ашиглах журмыг хөдөлмөрийн асуудал эрхэлсэн Засгийн газрын гишүүн батална.” гэснийг, 25 дугаар зүйлийн 25.1.3 дахь заалтын “23.4, 23.5.4” гэснийг хасахаар тус тус тусгасан.

Зөвшөөрлийн тухай хуулийн шинэчилсэн найруулгыг 2023 оны 01 дугаар сарын 02-ны өдрөөс мөрдөж эхэлсэн.

Тус хуулийн 8.1 дүгээр зүйлийн 10.1 дэх хэсэгт “Монгол Улсын иргэнийг гадаадад хөдөлмөр эрхлэх, эсхүл дадлагажихад зуучлах үйлчилгээ эрхлэх” тусгай зөвшөөрлийг Хөдөлмөрийн асуудал эрхэлсэн төрийн захиргааны төв байгууллага, 8.2 дугаар зүйлийн 9.1 дэх хэсэгт “гадаад ажилтныг Монгол Улсад хөдөлмөр эрхлүүлэхээр урих”, 9.2-д “гадаад ажилтан Монгол Улсад хөдөлмөр эрхлэх” энгийн зөвшөөрлийг Хөдөлмөрийн асуудал эрхэлсэн төрийн захиргааны байгууллага олгоно гэж заасан.

Мөн хуулийн 7.1.1-д “Энэ хуульд заасан зөвшөөрөл хүссэн болон сунгуулах өргөдлийг хүлээн авах, өргөдөл, түүнд хавсаргасан баримт бичгийг магадлан шалгах, шийдвэр гаргах үйл ажиллагааны явц болон зөвшөөрөл олгосон, сунгасан,

түдгэлзүүлсэн, сэргээсэн, хүчингүй болгосон шийдвэрийн талаарх мэдээллийг агуулсан зөвшөөрлийн бүртгэл, мэдээллийн нэгдсэн сан /цаашид “зөвшөөрлийн нэгдсэн сан” гэх/-тай байх бөгөөд уг сан нь цахим хэлбэртэй байна.” 7.1.5-д “Зөвшөөрлийн нэгдсэн сангийн мэдээлэл, түүнийг бүрдүүлэх, уг санд зөвшөөрлийг бүртгэх, лавлагаа, мэдээлэл өгөхтэй холбогдсон журмыг Засгийн газар батална.” гэж тус тус заасан.

Энэ хүрээнд Засгийн газрын 2023 оны 07 дугаар сарын 05-ны өдрийн 251 дүгээр тогтоолоор “Зөвшөөрлийн нэгдсэн сангийн мэдээлэл, түүнийг бүрдүүлэх, уг санд зөвшөөрлийг бүртгэх, лавлагаа, мэдээлэл өгөх” журам батлагдсан.

Тус журмаар зөвшөөрөл олгох, сунгах, түдгэлзүүлэх, сэргээх, хүчингүй болгохтой холбоотой явцын мэдээллийг зөвшөөрөл хүсэгч, эзэмшигчид тогтмол мэдээлэх, эрх бүртгэж байршуулах, сангаас иргэн, хуулийн этгээдэд лавлагаа, мэдээлэл өгөхтэй холбоотой харилцааг зохицуулж байна.

Иймд Ажиллах хүчний шилжилт хөдөлгөөний тухай хуулийн 9 дүгээр зүйлийн 9.9 дэх хэсэг, 23 дугаар зүйлийн 23.10 дахь хэсгийн “Цахим системээр зөвшөөрлийн үйлчилгээ үзүүлэх, цахим системийг ашиглах журмыг хөдөлмөрийн асуудал эрхэлсэн Засгийн газрын гишүүн батална.” гэснийг хасахаар оруулсан болно.

5. Хуулийн төслийн 5 дугаар зүйлд Ажиллах хүчний шилжилт хөдөлгөөний тухай хуулийн 23 дугаар зүйлийн 23.4 дэх хэсэг, 23.5.4 дэх заалт, 23.9 дэх хэсэг, 32 дугаар зүйлийн 32.5, 32.6 дахь хэсгийг тус тус хүчингүй болгохоор тусгасан.

Ажиллах хүчний шилжилт хөдөлгөөний тухай хуулийн 23.4-т “Ажил олгогч хөдөлмөр эрхлэлтийн бүртгэл, мэдээллийн санд ажлын байрны зарыг байршуулж, ажилтныг идэвхтэй хайж эхэлснээс хойш ажлын 14 өдрийн дотор дотоодоос ажилтан авч чадаагүй бол гадаад ажилтныг хөдөлмөр эрхлүүлэх урилга хүсэх эрхтэй.” гэж заасан. Хуульд заасан дээрх хугацаа нь улирлын чанартай бүтээн байгуулалтын ажил эрхэлдэг аж ахуйн нэгж, байгууллагад гадаад ажилтан урих үйл ажиллагаанд тодорхой хэмжээнд хүндрэл учруулдаг асуудлыг шийдвэрлэхээр тухайн зохицуулалтыг хүчингүй болгохоор оруулсан.

Дээрх зохицуулалтыг дагаж хуулийн 23 дугаар зүйлийн 23.5.4 дэх заалт, 23.9 дэх хэсгийг тус тус хүчингүй болгохоор тусгасан.

Ажиллах хүчний шилжилт хөдөлгөөний тухай хуулийн 32 дугаар зүйлд “32.7.Эдийн засгийн өсөлт, бүтээн байгуулалт, салбарын бодлого, дотоодын ажиллах хүчний хомсдол зэргийг харгалзан ашигт малтмал, газрын тосны салбараас бусад салбарт ажиллах гадаад ажилтны ажлын байрны төлбөрийг Засгийн газар хөнгөлж, чөлөөлж болно.” гэсэн зохицуулалтыг нэмж оруулахаар тусгасан.

Тус хуулийн 32 дугаар зүйлийн 32.5-д аж ахуйн тооцоотой үйлдвэрийн газраас бусад төрийн өмчит хуулийн этгээдийн гадаад ажилтны ажлын байрны төлбөрийг Засгийн газрын шийдвэрээр хөнгөлж, чөлөөлөхөөр, 32.6-д Монгол Улсын урт, дунд хугацааны хөгжлийн бодлого, төлөвлөлтийн баримт бичигт туссан тохиолдолд ашигт малтмал, газрын тосны салбараас бусад салбарт үйл ажиллагаа явуулж байгаа аж ахуйн нэгж, байгууллагын гадаад ажилтны ажлын байрны төлбөрийг хөнгөлөхөөр тус тус заасан нь хуулийн төслийн 1 дүгээр зүйлд тусгасан 32.7 дахь хэсгийн зохицуулалтад багтаж байгаа тул тус хуулийн 32.5, 32.6 дахь хэсгийг тус тус хүчингүй болгохоор оруулсан.